

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Konferencja pt.: "Szkoła chicagowska w socjologii : tradycja myśli społecznej i wymogi współczesnej socjologii empirycznej"

Author: Krzysztof Czekaj, Krystyna Faliszek

Citation style: Czekaj Krzysztof, Faliszek Krystyna. (1992). Konferencja pt.: "Szkoła chicagowska w socjologii : tradycja myśli społecznej i wymogi współczesnej socjologii empirycznej". "Studia Socjologiczne" (Nr 3/4 (1992), s. 233-235).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO

Konferencja pt. „Szkoła chicagowska w socjologii. Tradycja myśli społecznej i wymogi współczesnej socjologii empirycznej”

W dniach 7–8 października 1991 r. odbyła się w Katowicach międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona szkole chicagowskiej w socjologii z uwzględnieniem tradycji myśli społecznej oraz wymogów współczesnej socjologii empirycznej. Została ona zorganizowana przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Śląskiego wspólnie z Sekcją Socjologii Miasta i Oddziałem Katowickim Polskiego Towarzystwa Socjologicznego.

Socjologia polska będąc integralną częścią systemu socjologii światowej nie mogła pominąć setnej rocznicy założenia Department of Sociology w ramach The University of Chicago, tym bardziej że właśnie tam uformowała się jedna z najbardziej znanych w świecie szkół socjologicznej refleksji. Jej nieprzemijająca atrakcyjność i aktualność została udokumentowana wieloma monografiami historyczno-socjologicznymi – np. autorstwa Martina Bulmera (1984) czy Roberta E.L. Farisa (1967) lub Jamesa T. Careya (1975), studiami krytycznymi – np. Lee Harveya (1987) czy Mary J. Deegan (1988). Badacze z różnych dyscyplin nauk społecznych na świecie niejednokrotnie sięgali i sięgają do imponującego dorobku szkoły chicagowskiej, której spuścizna pozwala lepiej poznać i rozwiązywać problemy społeczne, jakie niesie z sobą życie jednostki i grup ludzkich w warunkach środowiska podlegającego procesom urbanizacji i industrializacji.

O randze szkoły chicagowskiej niech świadczy fakt, iż spotkanie katowickie nie było wcale odosobnionym faktem w kalendarzu wydarzeń socjologicznych w Europie. Nieomal równocześnie z konferencją w Katowicach odbywały się w różnych krajach naszego kontynentu podobnego rodzaju spotkania czy seminaria.

W konferencji katowickiej udział wzięli przedstawiciele głównych ośrodków naukowych w kraju

zajmujących się tematyką szeroko rozumianej socjologii miasta.

Otwarcia obrad dokonał prorektor Uniwersytetu Śląskiego prof. Marian Pulina. W toku dwóch, całodziennych sesji przedyskutowano łącznie 20 referatów. Pierwsza sesja poświęcona była tradycji myśli społecznej szkoły chicagowskiej oraz jej wpływowi na rozwój polskiej socjologii miasta. Uczestnicy konferencji zwrócili także uwagę na intelektualnych poprzedników szkoły, takich jak np. W.I. Thomas. Ich teoretyczny i empiryczny program urealniony przez Roberta E. Parka, Ernesta W. Burgessa i Elswortha Farisa pozwolił ośrodkowi chicagowskiemu odgrywać rolę niekwestionowanego lidera socjologii amerykańskiej lat dwudziestych i trzydziestych XX w.

W pierwszym referacie, zatytułowanym *Chicago Sociology and the Future of Sociological Research*, gość honorowy konferencji – dyrektor instytutu Socjologii The University of Chicago prof. Charles E. Bidwell, przypomniał dorobek intelektualny kilku generacji socjologów chicagowskich, ich sylwetki jako badaczy i jako ludzi, których do nauki przywiodły bardzo różne drogi i życiowe przypadki. Dodatkowym walorem tej części wystąpienia były autorefleksje prof. Bidwella, będącego przecież w początkach lat 40. studentem Ernesta W. Burgessa. Po syntetycznym przeglądzie dokonań chicagowskiej socjologii lat czterdziestych i pięćdziesiątych, autor omówił relacje: szkoła chicagowska – współczesna socjologia amerykańska i światowa.

Profesor Dennis Smith (Aston University, Wielka Brytania), autor jednej z najlepszych monografii nt. szkoły chicagowskiej (1988), poświęcił swoje wystąpienie W.I. Thomasowi i jego roli w uformowaniu socjologii chicagowskiej jako zaangażowanej nauki społecznej. Mówił m. in. o osobis-

tym wkładzie W.I. Thomasa w przygotowanie i realizację projektów badawczych zorientowanych na rozwiązywanie najbardziej palących problemów społecznych USA.

Konsekwencją omawiania tradycji myśli socjologicznej szkoły chicagowskiej było wystąpienie dr Elżbiety Hałas poświęcone idei demokracji w pracach G.H. Meada i H. Blumera. Zwróciła ona szczególną uwagę na koncepcję obywatelskiej socjologii H. Blumera, który postrzegał nowoczesne społeczeństwo jako nieustannie przekształcające formy i treści życia zbiorowego przy udziale wielu konstruujących je aktorów oraz próbował określić podstawy tworzenia się w nim całościowej tożsamości obywatelskiej jednostki.

Zagadnienie trwałości podejścia ekologicznego w badaniach socjologicznych poruszył nestor polskich badań ekologicznych prof. Waław Piotrowski. Przypomniał on, jakie elementy teorii ekologicznej oraz zawartych w niej idei i hipotez pojawiają się w pracach kontynuatorów ekologicznego podejścia, a także wkład polskich badaczy w rozwój tej orientacji. Użyteczność empiryczna teorii ekologicznej we współczesnej socjologii jest – zdaniem W. Piotrowskiego – bezdyskusyjna, aczkolwiek każdorazowo uwarunkowana konkretnym czasem i miejscem, w którym znajduje swoje zastosowanie.

Prof. Zbigniew T. Wierzbicki przypomniał swoją propozycję wyodrębnienia w ramach ekologii człowieka orientacji nazwanej sozoekologią społeczną, której podstawowe założenia stanowiłyby: uznanie jedności człowieka i jego środowiska, a także konieczności ochrony tego środowiska oraz zwrócenie uwagi na znaczenie interakcji między ludźmi a przyrodą na podstawowym szczeblu biotycznym – w społeczności lokalnej.

W kolejnym referacie dr Krzysztof Czekaj omówił powstanie i rozwój socjologii chicagowskiej oraz krótko scharakteryzował główne nurty i problemy badawcze. Szczególną uwagę zwrócił na nurt kryminologiczny i możliwości jego adaptacji do badania zjawisk dezorganizacji społecznej w Polsce, co jest już widoczne w studiach przeprowadzanych na Górnym Śląsku. Ilustracją wystąpienia dr. Czekaja były mapy przestępczości kryminalnej, wykonane dla Katowic za lata 1987–1990 i prezentowane w holu przed salą obrad, a mające swoje wzorce w oryginalnych mapach tego typu skonstruowanych przez badaczy z Chicago.

Prof. Włodzimierz Mirowski omówił wkład Floriana Znanieckiego w rozwój koncepcji ekologicznych, akcentując jego poglądy związane z zagadnieniami przestrzeni i państwa. Autor scharakteryzował także propozycje F. Znanieckiego dotyczące socjologicznych podstaw ekologii ludzkiej, zamieszczone w klasycznej wypowiedzi mistrza socjologii polskiej z 1938 r.

Tematem referatu prof. Andrzeja Sadowskiego był problem ruralizacji miast w następstwie procesu migracji ludności ze wsi do miasta. Zjawisko to ma w Polsce swoiste oblicze ze względu na charakter przemian, jakie dokonywały się w PRL, i należy uwzględnić je analizując procesy urbanizacji kraju i rozwoju miast, szczególnie w ich wymiarze kulturowym i aksjonormatywnym.

Prof. Kazimiera Wódz przedstawiła rolę i wkład szkoły chicagowskiej w ukształtowanie podejścia antropologicznego we współczesnej socjologii miasta. Następnie autorka skoncentrowała się na koncepcjach U. Hannerza. Perspektywa mikrosocjologiczna i powrót do wielostronnego oglądu badanej rzeczywistości, tak charakterystyczne dla jego prac, stanowią cenny wkład do rozwoju tej subdyscypliny i otwierają przed nią nowe perspektywy poznawcze.

W nurcie antropologii społecznej mieściło się również wystąpienie mgrów Krzysztofa Łęckiego i Piotra Wróblewskiego dotyczące symbolicznego zawłaszczania przestrzeni miejskiej w postaci graffiti – napisów i rysunków na murach i fasadach domów. Stanowią one – zdaniem autorów – specyficzną formę społecznej komunikacji i pełnią funkcję poznawczych i emotywnych wypowiedzi młodych mieszkańców współczesnych miast.

Na zakończenie pierwszego dnia obrad mgr Roman Kraczkla poruszył problematykę miejskiego ubóstwa. Przedstawił on wstępne założenia teoretyczno-metodologiczne badań w miastach Górnego Śląska, mających ukazać kulturowe i strukturalne uwarunkowania kształtowania się „kultury ubóstwa”.

W dyskusji podsumowującej tę część konferencji najsilniejszy rezonans znalazła sprawa socjologii zaangażowanej i społeczeństwa obywatelskiego, jako najbardziej aktualna na obecnym etapie rozwoju nowoczesnych społeczeństw przemysłowych. Podkreślano szczególne znaczenie tych problemów dla społeczeństwa polskiego podlegającego procesom zmian i transformacji systemowej. Interesująca dyskusja rozwinęła się też wokół kwestii, które z nurtów szkoły chicagowskiej – i w jakim zakresie – znajdują zastosowanie współcześnie w szeroko pojętej socjologii miasta, a także jakie jest ich znaczenie dla rozwoju socjologii jako takiej.

Możliwościom aplikacji szeroko rozumianej myśli szkoły chicagowskiej do współczesnych badań socjologicznych w Polsce poświęcona była druga sesja konferencji.

Ten dzień obrad konferencji otworzyło interesujące wystąpienie dr Ewy Kaltenberg-Kwiatkowskiej, która przedstawiła procesy kształtowania się i przemian struktury społeczno-przestrzennej Płocka po drugiej wojnie światowej, obserwowane w toku wieloletnich systematycznych badań prowadzonych w tym mieście. Wystąpienie E. Kaltenberg-Kwiatkowskiej było bogato ilustrowane

zdjęciami, przezroczami, wykresami i mapami, a więc dokumentacją i materiałem empirycznym tak często wykorzystywanym przez badaczy szkoły chicagowskiej.

Problemy związane z badaniami postaw i wartości, prowadzonymi w połączeniu z analizą struktury społecznej i na tle procesów industrializacji i urbanizacji, były przedmiotem referatu prof. Kazimierza Sopucha. Zdaniem autora, aby móc orzekać o świadomości zbiorowości, należy ustalić, jak w świadomości jednostki odbijają się wartości tkwiące w dziedzictwie kulturalnym tej zbiorowości.

Następna grupa referatów dotyczyła badań społecznych przeprowadzonych w aglomeracji górnośląskiej. Prowadzone zwłaszcza od lat siedemdziesiątych, wielokierunkowe studia w tym regionie niejednokrotnie sięgały do tradycji metodologicznej i metodycznej socjologii chicagowskiej.

Prof. Jacek Wódz skupił swoją uwagę na zagadnieniach związanych z wyraźnie akcentowaną w szkole chicagowskiej potrzebą badania tzw. problemów społecznych w mieście. Jego zdaniem szkołę chicagowską można nazwać szkołą społecznie zaangażowanej socjologii miasta. Implikacje takiego nastawienia można odnaleźć w pracach licznych późniejszych badaczy, co lokuje ich w gronie kontynuatorów tradycji chicagowskiej. Współczesne nastawienie znalazło zastosowanie w badaniach prowadzonych od 1978 r., pod kierunkiem autora, w wielu miastach górnośląskich.

Przedmiotem referatu prof. Marka St. Szczepańskiego był tzw. syndrom śląski, na który składają się: katastrofalna sytuacja ekologiczna regionu, zacofanie gospodarcze oraz chaos urbanistyczno-architektoniczny. Autor podkreślił potrzebę analizowania nie tylko bieżących faktów społecznych, ale także opisywania struktur „długiego trwania”. Scharakteryzował ponadto głównych aktorów i ideologie wpływające na sposób kształtowania przestrzeni miejskiej.

Kontynuację tego nurtu refleksji empirycznej stanowiło wystąpienie przygotowane przez prof. Lucynę Frąckiewicz wspólnie z dr Mieczysławem Judą, który w imieniu autorów zaprezentował problem ubóstwa w miastach śląskich. Jego rozmiary są zatrważające i przekraczają znacznie potoczne o nim wyobrażenia. Wiąże się to z nadmierną koncentracją oraz wzajemnym przemieszaniem zabudowy mieszkaniowej i zabudowy przemysłowej. Autorzy nawiązali też do francuskiego programu rozwoju społecznego dzielnic (DSQ), będącego propozycją kompleksowego rozwiązywania problemów społecznych w mieście, zwłaszcza w obliczu załamania się dotychczasowego systemu funkcjonowania mechanizmów społeczno-gospodarczych.

Tematykę związaną z problemami ekologicznymi Górnego Śląska kontynuował również mgr

Andrzej Tomeczek. Skupił się on na zagadnieniach lokalnych ruchów ekologicznych, przedstawiając genezę ich powstania, program oraz metody, formy i środki działania. Omówił także wybrane wyniki badań świadomości ekologicznej młodzieży ze Żłaska.

Prof. Grzegorz Węclawowicz nawiązał w swoim wystąpieniu do zagadnień segregacji społecznej w miastach. Na podstawie analizy zakresu zmian w strukturze wykształcenia ludności wybranych miast polskich w latach 1978–1988 stwierdził on, iż mamy do czynienia ze stopniowym nasileniem się zjawisk segregacji społecznej i polaryzacji społeczno-przestrzennej społeczności wielkomiejskich. Uzależnione to jest od krystalizacji nowej struktury społecznej, w wyniku czego zmniejszy się charakterystyczna dla miasta socjalistycznego dominacja pracowników najemnych na rzecz wzrostu znaczenia przedsiębiorców i ludzi niezależnych.

Jako ostatnia zabrała głos dr Elżbieta Kozaneczka-Michałowska, która przedstawiła koncepcję psychiatrycznego obrazu miasta, opartą na założeniach teoretycznych klasycznej ekologii społecznej, szczególnie zaś znanego studium autorstwa Roberta E.L. Farisa i Warrena H. Dunhama z 1939 r. W wyniku przeprowadzonych badań autorka stwierdziła, że można mówić o rzeczywistej współzależności między kształtowaniem się obrazu przestrzennego rozmieszczenia chorób psychicznych wśród mieszkańców miasta a intensywnością oddziaływania na nich takich czynników przestrzeni miejskiej, jak: koncentracja ludności, struktura zabudowy, ruchliwość, izolacja, sieć komunikacyjna itp.

W dyskusji podsumowującej obrady konferencji uczestnicy podkreślali niezmienną obecność koncepcji szkoły chicagowskiej w teoretycznych i metodologicznych dokonaniach współczesnej socjologii. Zwrócono uwagę na ich szczególne znaczenie dla ukształtowania się socjologii jako nauki zaangażowanej, która – obok rozważań teoretycznych – poszukuje sposobów rozwiązywania realnych problemów społecznych. Socjologia chicagowska – powiedział prof. Ch.E. Bidwell – to bardziej pewna filozofia uprawiania socjologii aniżeli konkretne propozycje teoretyczno-metodologiczne.

Istotnym uzupełnieniem obrad była po raz pierwszy w Polsce zorganizowana wystawa wszystkich opublikowanych monografii szkoły chicagowskiej socjologii.

Efektom konferencji jest tom *Szkola chicagowska w socjologii. Tradycja myśli społecznej i wymogi współczesnej socjologii empirycznej. Materiały pokonferencyjne*. Pod red. K. Wódz, K. Czekał. Warszawa–Katowice 1992, nakł. 400 egz.